

In het Rijksarchief te Brussel wordt onder nr 92 in de farde nr 503 (Cartes et Plans Manuscrits et Gravés) een merkwaardig plan van de stad Oostende met haar omgeving bewaardt (1). Het plan is met zwarte inkt op papier getekend, doch is anoniem en niet gedateerd (2). Enkel de waterlopen, de havengeul en de zee werden blauwgekleurd. De tekening bevat een schaal aanduiding van 1000 voet en is geörienteerd (het noorden is naar de linker onderhoek gericht).

Het plan vertoont drie belangrijke gedeelten, die elk een bijdrage inhouden tot de geschiedenis van Oostende; het tekstgedeelte in de rechter bovenhoek, de aanduiding van voorgestelde dijktracé's en een afbeelding van het herop te bouwen Oostende :

1. Het tekstgedeelte :

Een transcriptie van de tekst, voorkomende in de rechter bovenhoek van het plan, luidt als volgt :

Declaration des parties remarquables de ceste Chartre.

1. La forme de la dycque selon l'Intention de cauboerven laquelle ne peult estre flanque de la ville.
2. La place ou ledict cauboerven veult traverser la geule
3. La place a mettre la Schuer Sluyze par cauboerven
4. Les places pour mettre les Sleuzes tant pour le passage des bateaux que pour l'essuy des eaux des terres de Sheer woutermans.
5. La forme de la Creque au lieu qui peut estre flanque de la ville des Bouleverts A B C en laquelle seras mis en
6. la Schuer Sluyze et les deux aultres en la place.
7. Les Escluses pour le passage et essuy des eaux lesqueles ausdicts lieux sont non seulement en défence de la ville et 50 verges plus près du canal et pour icelles rayson plus prospere de faire schuring car daultant plus quicelles escluses sont esloigner du havre d'aultant moindre opération pourront en faire.

Volgens de aanduiding in farde nr 503 van het Rijksarchief zou het geschrift dateren uit het begin van de XVIIIde eeuw. Dit stemt geheel overeen met de voorstelling van de stad Oostende : de westelijke haven werd pas na 1604 verlaten ten voordele van de binnenvaart, de indijking van de Potteriepolder komt op deze kaart nog niet voor (deze indijking vond plaats in 1634 (3)). Ook de afbeelding van de stad Oostende zelf bevat heel wat indicaties om de dateringsgrenzen nog dichter bij elkaar te brengen. Zo worden o.a. op dit plan de gronden voor het nieuw op te richten Capucijnenklooster zuidwestwaarts van de stad afgebeeld, doch vanaf 1618 werd aan de Capucijnen een nieuwe plaats ten noorden van de stad toegewezen (4).

In deze tekst duidt de benaming "Bouleverts A B C" op drie bolwerken nabij de nieuwe binnenvaart : A komt overeen met het oude Suytbolwerk, B is het Spaens bolwerk en C het Suytoostbolwerk of Koestal. Twee belangrijke namen komen eveneens in deze tekst voor : in elk van de alinea's 1., 2., en 3. wordt de naam "cauboerven" vermeld. Op een mogelijke interpretatie en correctie van deze schrijfwijze wordt verder in het artikel ingegaan. De naam "woutermans" verwijst naar het heerschap of ambacht van Woutermans, behorende tot het Brugse Vrije (5).

HET COEBERGER-PLAN VAN OOSTENDE

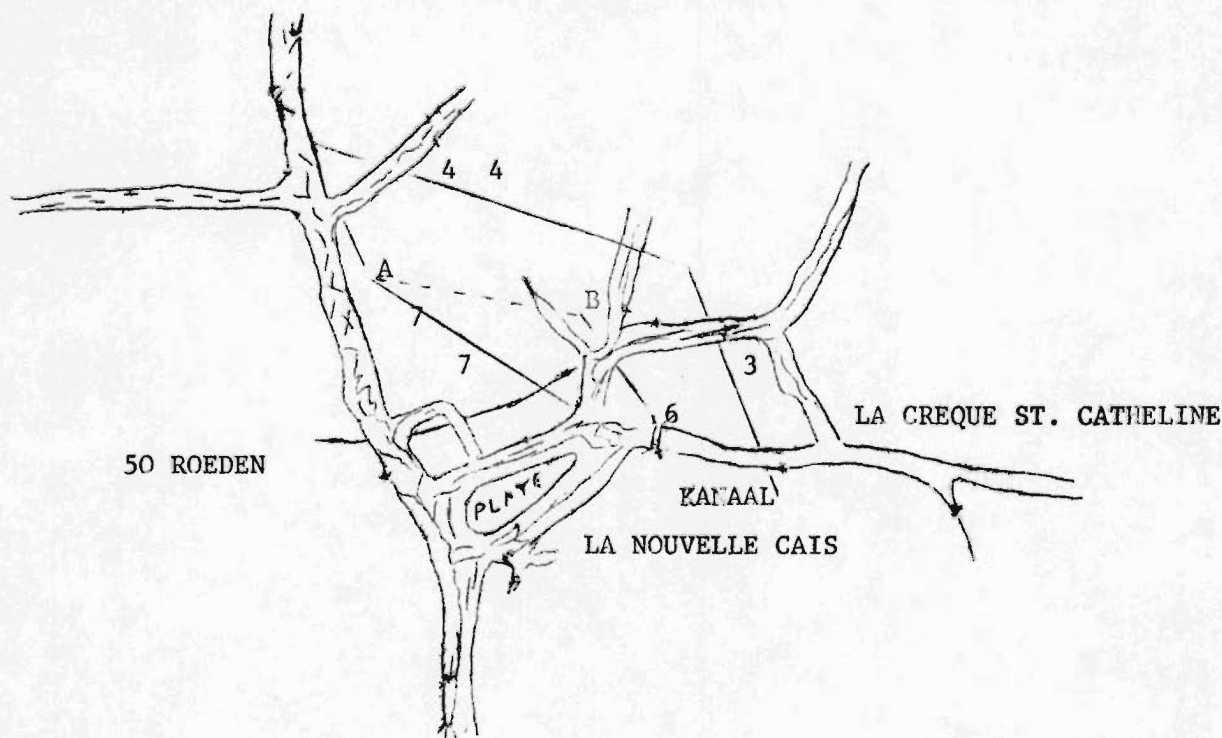
Blijkbaar wordt in deze tekst een onderscheid gemaakt tussen spuisluisen (in de tekst aangeduid als schuursluisen) en uitwateringssluizen. Eerstgenoemde sluisen dienen om havens te schuren. Zij bestonden uit verticaal omhoog te hijsen schuiven die een spui- kom van het water van de zee afsloten. Bij hoogtij werden deze schuiven geopend en kon de spui- kom of houder volstromen. Bij laagtij werden zij weer geopend en door een sterke stroming werd het zand, dat in de haven opgehoogd lag, naar de zee weggespoeld. De uit- wateringssluizen dienden om water uit laaggelegen terreinen of polders (hier zijn het de polders van 's Heer Woutermans' Ambacht) op de zee of op een getijderivier te lozen (6).

Het zopas besproken tekstgedeelte vormt de legende van de verschillende cijfers, aange- bracht langs de voorgestelde dijktracé's tussen de Katherinakreek en de binnengeul.

2. De dijktracé's tussen de Katherinakreek en de "Cuisserskreek" :

Volgens de tekening van de dijktracé's en voortgaande op de bijhorende legende kan de hypothese vooropgesteld worden dat het voorstel van "Cauboerven" beoogde om de nieuwe oostelijke haven met de bijhorende watergeulen een gunstige waterschuring te bezorgen, alsook ten gepaste tijde de zuidkant van de stad te verdedigen door onder water laten lopen van de Katherinapolders (7).

Deze dubbele functie wordt verkregen door het plaatsen van zes sluisen (op het plan aan- gegeven met de cijfers 4, 4, 7, 7, 6 en 3). De sluisen 3, 6 en 7 (twee maal) doen dienst als schuursluisen. Deze laatste - volgens de tekstlegende van het plan- bevinden zich op 50 roeden (nagenoeg 150 m) dichter bij de haven en het kanaal. Vandaar de ingesneden vorm van de dijken i.p.v. de rechtstreekse verbinding tussen A. en B (8).

Afbeelding 1. Dijkeraanleg rond de nieuwe binnenhaven. De stippelijn wordt van B naar C over 50 roeden (ongeveer 150m) opgeschoven, zodat de sluisen 7, 7 dichter bij de haven en bij het kanaal komen te liggen.

Deze interpretatie komt voort uit de vergelijking van het betreffende plan met een gravure van Oostende, bewaard in de Afdeling Kaarten en Plannen van Koninklijke Bibliotheek Albert I (C.P. IV 10.045). Deze eveneens anonieme en niet gedateerde kaart (voorstellende de stad Oostende rond 1604) vertoont niet alleen heel wat punten van overeenkomst met dit plan van "Cauboerven", doch helpt ons in de situering van het kanaal, zoals vermeld staat in de legende. Inderdaad, op de anonieme gravure werd de benaming "nieuw kanaal" aangebracht op de rechtstreekse verbinding tussen de Katherinakreek en de nieuwe binnenhaven (tussen de "Plate" en de "nouvelle Caïs").

Het gebied tussen de dijken 1 en 5 werd opgevat als een houder of spuikom voor de nieuwe binnenhaven. Het schuren gebeurde door het ten gepaste tijde openen van de sluizen 6, 7 en 7. Wij weten echter niet of dit project van sluizen en dijken integraal werd uitgevoerd. Doch de schuring van deze of soortgelijke sluizen heeft bijgedragen tot het verdiepen van de havengeul tussen de "Plate" en de latere Zoutkaai, zodat schepen met grotere diepgang tot deze plaats toegang kregen (9).

(Vervolgt)

P. LOMBAERDE

BOEKBESPREKING

Charles-Louis VAN BATTEN

Van ons medelid, tevens eminent filatelist Robert LEROY van wie in "Ostendiana IV" pas een opgemerkte bijdrage over Oostendse postwaardestukken werd opgenomen, verscheen onlangs een filatelistische studie getiteld "Koerier Charles-Louis Van Batten". VAN BATTEN was "postillon" van 1838 tot 1846, lange tijd te Oostende. Daarnaast was hij ook "courrier de commerce".

Aan de hand van onuitgegeven documenten (allen afgebeeld), poogt LEROY de biografie van VAN BATTEN samen te stellen en één van zijn grote tochten als koerier namelijk deze Oostende - Odessa (1845-1846) te reconstrueren.

Doorheen deze case-study (met een duidelijk Oostends tintje!), krijgen we meteen het beeld opgehangen van de gebruiken in het internationale briefverkeer midden vorige eeuw, en van de wedewarigheden van de koeriers en postiljons die deze lange verbindingen onderhielden. Natuurlijk is het wel iets meer prozaïsch dan de hyper-romantische avonturen van koerier Michael Strogoff!

Vele gegevens over VAN BATTEN zélf en over zijn familie, maken deze monografie ook voor familiekundigen interessant.

Robert LEROY, koerier Charles-Louis Van Batten, Wefis-studie nr. 30, Oostende, 1982 (61 blz., ill.) (Prijs : 130 fr.; te storten op rekening nr. 001-0673604-15) met vermelding Wefis studie nr. 30).

N.H.